

שמעתא עמיקתא

גליון תרפ"ג | פרשת תצוה –זכור | תשפ"ו | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

משיעורי

ה'הלכות מצויות לפורים (א')

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

ד. מעוברות ומניקות

מעוברות ומניקות, לדעת השו"ע (סי' תקנ"ד סעי' ה) פטורות מלהתענות. ונחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א (בסי' תקנ"י שמחמיר בשאר צומות אא"כ מצטערות), יש אומרים שפטורות מתענית זו. (ישוע"י (שם)). ויש מחמירים אם אינן מצטערות. [א"ר (שם) ועיי' בשעה"צ (סי' תקנ"ד אות ג)]. ולמעשה בזמננו שהנשים חלשות אין עליהן לצום. [עיי' במ"ב (סי' ק"ד) ובשעה"צ שכת' שהכל לפי המנהג. ועיי' במהרש"ם (דעת תורה שם) ובכה"ח (אות כא) שפסקו להקל. ובדברי יציב (ח"ב סי' רצא-רצב) כתי' שבדורנו יש להקל. ועיי' בשו"ת עקיבה יוסף (שלזינגר סי' קעד) בשם החת"ם להקל למעוברות ומניקות זולת ביוה"כ, ולשאר נשים זולת ת"ב ויה"כ. ועיי' עוד בהלכ"ש (מועדים פ"ג הגה 16) בשם הגרשו"א זצ"ל].

ה. חולה שאין בו סכנה

חולה שאין בו סכנה פטור מלהתענות [שעה"צ (סי' תרצב אות כט) ושונה הלכות (אות ה)], וחולה לענין זה פירושו שנפל למשכב מחמת חולי, או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אף על פי שהולך כבריא דינו כאלו נפל למשכב. [אור לציון (ח"ג פכ"ט אות ה). ועיי' במ"ב (סי' תקנ"ד סי"ק יא)] (ואם התענית נדחה אף מי שחולה קצת (כגון שמחמת הצום עלול להיות חולה גמור) אינו מתענה). [עיי' שבות יעקב (ח"ג סי' לו) ובאר החכם (סי' תקנ"ט ד"ה ואינו)].

ו. חש בראשו ומצטער הרבה

בתענית זו אף מי שחש בראשו ומצטער הרבה פטור מהתענית. [עיי' ברמ"א (סי' תרפו סעי' ה) ובמ"ב (סי' תע"ט סי"ק ב). ועיי' בכה"ח (שם אות יז)].

ז. הצום משפיע עליו שיצטער בפורים

מי שמחמת הצום יצטער בינם הפורים, כגון מחמת חולשה וכדו', פטור מהתענית. [מהרש"ם (דעת תורה שם סעי' ב ד"ה ועיי' שו"ת). וכעין זה מצינו במ"ב (סי' תע"ט סי"ק ב)].

ח. בעלי ברית, פדיון הבן, והתן בשבעת ימי המשתה

בעלי ברית (אבי הבן, אמו, המוהל והסנדק. אבל לא המכניס והמוציא וכ"ש שארי קרואים) ובעלי פדיון הבן, וכן חתן וכלה בז' ימי המשתה, המנהג להקל שלא יצומו בתענית אסתר. [עיי' בשעה"צ (סי' תרפו אות טז). וכן פסקו הגרש"א זצ"ל (הלכות והנהגות עמ' ד), והגר"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"ב עמ' שיב) הביא בשם החזו"א שאין לחתן וכלה בימי הז' ברכות להתענות תענית אסתר. וכן הוא בארחות רבנו (ח"ג עמ' קל) בשם הגרי"ק זצ"ל].

ט. תשלומים למי שאכל בתענית

כואבי עינים וכדו' שעליהם צלום בשאר תעניות ורק בתענית זו פטורים, לאחר שישולק כאבם יפרעו התענית. [רמ"א (סי' תרפו סעי' ג)]. אולם מי שפטור לגמרי מהתענית כגון חולה שאין בו סכנה, מעוברות ומניקות, בעלי ברית וכו', אינם צריכים להשלים. [מ"ב (סי"ק ד) ואע"פ דשם מצדד קצת להחמיר למעוברות ומניקות היינו כי חשש לדעת המחמירים שאין פטורות לגמרי, אבל לדידן דקיי"ל שמעוברות ומניקות פטורות ככ"ל א"צ להשלים].

זכר למחצית השקל

א. נתינת מחצית השקל

יש לתת קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום באותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר. ומאחר שג' פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' מחציות. [רמ"א (סי' תרצ"ד סעי' א)]. ומן הדין יש לתת מגיל י"ג שנים, אלא שהמנהג לתת אף בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה. [מ"ב (סי' ה)]. ויש נוהגים לתת אף עבור נשים והבנות. [הגרשו"א זצ"ל (שם פ"ה אות 30), הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ב אות ג) ושבת הלוי (ח"ו סי' קפג). ועיי' בכה"ח (אותיות ט - ט) שגם מנהג בני ספרד לעשות זכר למחצה"ש, ועיי"ש שכת' שמי שידו משגת לעשות זאת בשלימות דהיינו שיתן מטבע שמצוי באותו מקום ששמו מחצית ויש בו כסף מזוקק שיעור מחצה"ש ועכ"פ יתן השווי שלו, עיי"ש].

ב. זמן נתינתה

יש לתת מחצית השקל בליל פורים קודם שמתפללים מנחה. [רמ"א (סי' תרצ"ד סעי' א)]. ועכשיו נוהגין ליתן מחצה"ש בתענית אסתר קודם מנחה. [מ"ב (סי"ק ד)]. ובני הכרכים שאצלם התענית אינה בערב פורים, יש אומרים שאף הם נהגו ליתנו בתענית אחר מנחה. [נלוח אר"י (לגרימ"ט)]. ויש שנהגו ליתנו בליל ט"ו קודם תפלת ערבית. [הגרשו"א זצ"ל (הלכ"ש פורים פ"ח אות ט) והגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ב אות ב)]. ואם לא נתן לפני פורים יתן לאחר פורים. [הגרש"א זצ"ל (הלכות והנהגות פורים)].

פורים

א. סידור הבית

נכון שיהיה בביתו שולחן ערוך ומטה מוצעת לכבוד הפורים. [מ"ב (שם סי"ק ג). ועיי"ש שיש גם להדליק נרות. מיהו בזמננו שיש אור חשמל א"צ להדליק נרות. וכ"כ הגר"ח זצ"ל (תורת המועדים סי"ק ב)].

ב. כהרי שבת

נכון לבלוש בגדי שבת מבערב לכבוד הפורים. [מ"ב (סי' תרצה סי"ק ב)].

ג. התפישות

יש נוהגים להתחפש בפורים. [עיי' ברמ"א (סי' תרצו סעי' ח)]. ומ"מ אין לאיש להתחפש לאשה וכן להיפך. ויש להימנע מזה אף כשלושב כל המלבושים של איש ורק מלבוש א' של אשה. [עיי' במ"ב (סי' תרצו סי"ק ט)]. וקטנים שלא הגיעו לחינוך, י"א שמותרים להתחפש לילדה או להיפך. [הגרי"ק זצ"ל (ארחות רבנו ח"ג עמ' כא אות ה) והגרש"א זצ"ל (ישא יוסף ח"ד עמ' רנו). וגיל חינוך לענין זה כתב האג"מ (אה"ע ח"ד סי' סב אות ד) שתלוי בהבנת התינוקות שאם כבר יודעין ומרגישין בבושה גם בענין בגדים, שמתכבדין ומתחשבין מצד הבגדים, אז שייך לחנכו באיסור לאו דלא ילבש שמלת אשה וכן להיפוך, עיי"כ]. וי"א שאין לנהוג בזה היתר אף שלא הגיעו לחינוך. [הגר"ח"ק זצ"ל (ישא יוסף עמ' רנו) בשם החזו"א].

קריאת המגילה

אכילה לפני קריאתה

א. אכילה לפני הקריאה

אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה [שו"ע ורמ"א (סי' תרצב סעי' ד)], והדין כך אף קודם הקריאה של היום, אפילו כבר התפלל. [מ"ב (סי"ק טו)].

פרשת זכור

א. קריאתה

שבת שלפני פורים קורין פרשת זכור. ומצותה מן התורה. וי"א שיש לקרותה בעשרה מתוך ספר תורה כשר. [שו"ע (ססי' תרפה) ומ"ב (סי"ק טז ויז), ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון נ"ג], ויש להוציא ס"ת המהודר והמוגה ביותר שבבית הכנסת. [שערי אפרים (שער ח אות פה) ולחם הפנים (על קצשו"ע סי' קמ סי"ק א)]. וצריכים השומעים לכוון לצאת ידי"ח, וכן הקורא צריך לכוון להוציאם. [מ"ב (סי"ק יד)]. ולכתחלה יש לכוון אף בברכות העולה לתורה. [עיי' שבת הלוי (ח"י סי' קז) ותשובות והנהגות (ח"ב סי' פז)].

ב. לא שמע כמה מילים

אם הפסיד כמה תיבות, כל ששמע עיקר ענין זכירת עמלק יצא. [הגרשו"א זצ"ל (הלכ"ש מועדים פ"ח אות ב). ודעת הגרצ"פ פראנק זצ"ל (מקראי קדש פורים סי' ז) שצריך לשמוע כל מילה].

ג. לשמוע בהכרה שונה

יוצא אדם ידי"ח בשמיעת פרשת זכור בהכרה השונה ממסורת אבותיו, אולם לכתחלה ראוי להמנע מכך. [הגרשו"א זצ"ל (הלכ"ש פ"ח אות א)].

ד. אינו יכול לברא לבית הכנסת

מי שאינו יכול לבוא לשמוע קריאת פרשת זכור, יזהר לקרותה בעצמו בנגינתה ובטעמיה. ויהדר לקרותה מתוך ספר. ועל כל פנים מתוך חומש. [רמ"א (ססי' תרפה), מ"ב (סי"ק יח) ובנין שלמה (סי' נד). ועיי' עוד בתשובות והנהגות (ח"ג סי' רכא) ובשמעתא עמיקתא בגליון נ"ג]. ועיי' בסמוך לענין נשים (שנהגו לשמוע הפרשה) שאינן יכולות לבוא לשמוע מחמת אונס.

ה. להוציא ספר תורה לצורך מי שלא שמע

מותר להוציא ס"ת לצורך אדם חולה או הנמצא בבית האסורים ולקרוא לו פרשת זכור בעשרה. [מ"ב (סי' קל"ה סי"ק מו) ועיי' בביאור הלכה (ד"ה אין) ולפי משי"כ שם משמע שמה שהתיר להוציא ס"ת לפי' זכור הוא אפילו לצורך יחיד. אולם דעת הגר"ח"ק זצ"ל (אשרי ישראל פמ"ט הנה כד) דאין להוציא אם ליכא יי שומעים]. ואם רוב המנין לא שמעו הקריאה אף יברכו ברכות התורה. [הגר"ק והגר"ח"ק זצ"ל (הרב פורים פ"ח הגה יב)].

ו. אחרת נשים

י"א שנשים חייבות לשמוע פרשת זכור. [בנין ציון (ח"ב סי' ח) ועוד]. וי"א שפטורות. [החינוך (מצוה תרג)]. וכן עיקר. [כה"ח (סי' תרפה אות ל). וכן משמע מסתימת המ"ב בסי' תרפ"ה]. ומ"מ התפשט המנהג בזמננו ברוב הקהילות שבאות לשמוע פ' זכור. [מנח"י (ח"ט סי' סח) והגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"א אות ח). ובתורת חסד (סי' לו) כתי' שהמנהג נשים אינן באות לשמוע. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון צ"ג].

ז. להוציא ס"ת לצורך קריאת הנשים

מותר להוציא ס"ת לצורך קריאה לנשים. ומ"מ נכון שיהיו עשרה אנשים שעכ"פ רובם עדיין לא יצאו ידי"ח הקריאה (ובאופן זה עליהם לברך על הקריאה), ואם אין כאלו שלא שמעו, יקראו עבורן בלא ברכה. [הגרש"א זצ"ל (הלכות והנהגות עמ' ב)]. וי"א שמ"מ צריך שיהיו נוכחים י' אנשים (אפילו שכבר ידי"ח). [הגרשו"א זצ"ל (שם). ועיי' במקראי קדש (פורים עמ' פז)]. והמנהג שקוראים אף בשביל נשים לבדן (בלא ברכה). [מנח"י (ח"ט סי' סח)].

ח. אשה שאינה יכולה לבוא לשמוע

אשה שנהגה לשמוע פרשת זכור ואינה לה איזה אונס שלא תוכל לבא לשמוע. י"א שכיון שדעתה לחזור למנהגה אינה צריכה התרת נדרים. [דגמ"ר (וי"ד סי' ריד)]. ויש מחמירים בזה. [ש"ך (שם סי"ק ב)]. וי"א להלכה אם אינה מוצאת מי שיתירנה יש להקל במקום הדחק. [מ"ב (סי' תקפ"א סי"ק יט) ושער הציון (אות לג)]. ולמעשה מורים להקל בזה אף לכתחלה. [שבת הלוי (ח"ד סי' לא אות ב), תשובות והנהגות (ח"ד סי' רז), אור לציון (ח"ד פ"ה אות יז ד"ה ומכל) ועוד].

ט. חינוך הבנים

חייבים לחנך הקטנים לשמוע פרשת זכור. [דלא גרע משאר מצות מה"ת דיש חיוב לחנכם]. אולם אין חיוב לחנך הקטנות, שהרי נשים מעיקר הדין פטורות ממצוה זו.

י. להעלות קטן לפרשת זכור

אין לקרוא לקטן לפרשת זכור, אפילו אם גדול קורא והקטן מברך. (וכן הדין לפרשת פרה שי"א שגם היא מדאו'. ויש מחמירים בכל ד' פרשיות). [מ"ב (סי"ק כג). אולם בדעת תורה (שם) מיקל באופן שהגדול קורא והקטן מברך. ודעת הגרשו"א זצ"ל (הלכ"ש תפלה פ"ב הגה 100) שנער שהכין עצמו לקרוא מפטיר של פרשת פרה (שיש בה מוח) האם היא מה"ת כנייל, כיון שמעיקר הדין קיי"ל לאיננה מה"ת, יש להניחו לקרוא, כיון שכבר התכונן לכך. וכ"ש שיש להקל בזה בשאר פרשיות פרט לפרי' זכור שהיא מדאו'].

יא. מנצאו פסול בספר תורה לאחר הקריאה

אם מנצאו לאחר זמן פסול בספר תורה והתברר שהיה פסול זה גם בשעת קריאת פרשת זכור, אין צריכים לחזור לשמוע. [הגרשו"א זצ"ל (הלכ"ש שם אות ד), הגרש"א זצ"ל (הלכות והנהגות) ותשובות והנהגות (ח"ג סי' רכ ד"ה חולת)].

תענית אסתר

א. חובת הצום

מתענים ב"ג באדר ואם חל פורים בא' בשבת, מקדימין ליום חמישי. [שו"ע (סי' תרפו סעי' ב)].

ב. רחיצה בחמין

תענית זו אינה אסורה אלא באכילה ושתיה, אבל רחיצה בחמין ושאר חומרות שיש נוהגים בשאר תעניות, אינן נוהגות בתענית זו. [עיי' בשעה"צ (סי' תקג אותיות ח-ט) ובאר החכם (רסי' תקטא), ומשמע שמחמירים רק בשאר תעניות ולא בתענית אסתר].

ג. רחיצת הפה

אין לרחוץ הפה גם בתענית זו. ובמקום צער יש להתיר, ויזהר לכפוף ראשו ופיו למטה שלא יבוא לידי בליעה. [מ"ב (סי' תקס"ז סי"ק יא). וכ"כ בשרגא המאיר (ח"ח סי' עז אות ב)].

ב. התחיל בהיתר

בני הכרכים שדינם לקרוא בטי"ו (ולא במוצאי הצום) אם התחילו לאכול חצי שעה לפני זמן ערבית יכולים להמשיך אכילתם. [הרמ"א (סי' תרנב סעי' ב) לענין מצות לולב שהיא מצוה דארן].

ג. טע"מ

דוקא אכילה אסורה, אבל טעימה מותרת לצורך גדול, כגון לצורך חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו. [מ"ב (שם ס"ק יד).]

ד. מה היא טעימה

טעימה פירושה אכילה עד כדי כביצה פת [מ"ב (שם ס"ק יד)], ואכילת פירות אפילו הרבה. [שו"ע (סי' רלב סעי' ג)]. וכן אכילת תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן אפילו הרבה. [מ"ב (סי' רלב ס"ק לד)]. ולענין אכילת פת הבאה בכיסנין יש להחמיר לכתחלה להחשיבה כפת. [ע"י בשעה"צ (סי' רפו אות ז) ומ"ב (סי' תרלט ס"ק טו-טז)]. ומשקין המשכרין אינן מותרין אלא כשיעור ביצה. [מ"ב (שם)]. וסתם משקה (שאינו משכר) אפילו הרבה נחשב טעימה. [מ"ב (סי' רלב ס"ק לה)].

ה. שינה לפני הקריאה

אסור לישון קודם קריאת המגילה אף אם דעתו לישון רק קצת. [מ"ב (ס"ק טו)].

ו. ממה שזמר שיזכיר לו לקרוא המגילה

אם ממנה שזמר שיזכיר לו, מותר לו לטעום לפני הקריאה, ובשעת הדחק מותר לו אף לאכול או לישון. [ע"י ברמ"א (סי' רלב סעי' ב) ובמ"ב (שם)]. וע"י עוד במ"ב בסי' תרנ"ב (ס"ק ו ושעה"צ (שם) דעכ"פ לענין אכילה סמכ"ל על שזמר אפילו לכת. וכן פסק השלמת חיים (סי' שסח) שמותר לאכול אם ממנה שזמר. ועיי"ש שכת' כן אף אליבא דהמ"ב (סי' תרנב ס"ק טז ושעה"צ (שם) שמשמע שהתיר אכילה (יותר ממטעימה) דוקא לחולה].

ז. נשים במגילה לפני הקריאה

אף אשה אסורה לאכול לפני קריאת המגילה. [שהרי גם הן מחויבות במצוה זו. וכן הוא בבבארא הלכה (סי' תרנב ד"ה מפלג)]. ואם הבעל יזכיר לה מותר לה לאכול (כי דינו כשומר שמועיל כנ"ל).

חובתה בלילה וביום

א. קריאתה בלילה וביום

חייבים לקרוא המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום. [שו"ע (סי' תרפ"א סעי' א)].

ב. מדרבנן או מדברי קבלה

יש אומרים שחובת קריאת המגילה בין ביום בין בלילה אינה אלא מדרבנן. [כן משמע מהטור (סי' תרפ"א)]. ויש אומרים שרק בלילה היא מדרבנן, אבל ביום חיובה מדברי קבלה. [נו"ב (ק' סי' מא) וטורי אבן (מגילה ד. ד"ה כגון). וכן הוא בשע"ת (סי' תרפ"א אות א)]. והעיקר כדעה האחרונה. [שעה"צ (סי' תרנב אות ב) וסי' תרצ"א אות מא)]. וע"י בסמוך הנפקא מינה ממחלוקת זו.

ג. זמנה בלילה

קריאת הלילה, זמנה כל הלילה. [שו"ע (סי' תרפ"א סעי' א)], עד עמוד השחר. ואם לא קראה קודם אפילו באונס שוב לא קרא, דמשעלה עה"ש יממא הוא. [מ"ב (ס"ק ג)]. י"א דקריאת המגילה בלילה היא מצאת הנוכבים, ואם קראה מפלג המנחה בדיעבד יצא. [שו"ע (ססי' תרנב)]. ויש אומרים שקודם צ"ח אינו יוצא כלל אפילו בדיעבד. [פרי"ח חובא במ"ב (שם ס"ק יד)]. ובדיעבד אם קרא בבין השמשות באונס והכרח גדול יש לצדד להקל. [מ"ב (שם) ע"פ הפמ"ג]. וע"י בסמוך.

ד. מפלג המנחה למי שקשה עליו התענית

מי שהוא אונס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת צריך להמתין עד אחר שיקראו הקהל, וקשה עליו לישב בתענית כל כך, דעת השו"ע (סי' תרנב סע' ד) שיכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. אלא דבאופן זה טוב יותר להקל לאיש הזה שיטעום (היינו עד עד כביצה פת או משקין כשיעור ביצה) קודם קריאת המגילה, ולא להקל לקרות מפלג המנחה ולמעלה. ומי"מ אין להקל אלא לצורך גדול כגון חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו. [מ"ב (שם ס"ק יד) אליבא דהפרי"ח]. ולמעשה המיקל לחולה ולילודת למהר קריאתה מבעוד יום קצת יש לו על מי לסמוך. [מ"ב (שם) ובבאור הלכה (ד"ה מפלג). ועיי"ש שהוסיף דאפשר שבמקום שהדחק גדול אף בצבור יש להקל לקרות אף שאין עדיין לילה גמור].

ה. זמנה ביום

קריאת היום, זמנה כל היום מהנץ החמה, ואם קראה משעלה עמוד השחר, יצא. [שו"ע (סי' תרפ"א)]. ואם היה אונס קצת יכול לקרותה לכת' משעלה עמה"ש. [מ"ב (ס"ק ה)]. וזמנה עד סוף היום. [שו"ע (שם)]. והיינו עד שקה"ח, ואם נמשך עד בה"ש יקראנה בלי ברכה. [מ"ב (ס"ק ה)].

הקריאה

א. שמיעה כל מילה מקריאת המגילה

אם לא שמע אפילו מילה א' מהמגילה לא יצא ידי חובתו. [מ"ב (סי' תרצ"א ס"ק מח)].

ב. להשמיע לאזניו

לדעת הסוברים שח"ש אינו יכול להוציא רבים יד"ח [ע"י לקמן באות ג'], מי שקורא המגילה לעצמו צריך להזהר מאוד שישמיע לאזניו, שאל"כ אפילו בדיעבד לא יצא. [שעה"צ (שם אות ז)]. אבל לדעת החולקים בדיעבד יצא. [מ"ב (שם)]. להצוה לכל הדעות צריך להשמיע לאוזניו.

[ע"י בב"י (רס"י קפה) ובמ"ב שם. וע"י במועדים וזמנים (ח"י סי' קא). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון י"ב].

ג. לבדן בכל מילה ומילה

השומע את המגילה אפילו אם לא כוון בכל תיבה יצא. [מג"א (סי' תרצ"א ס"ק טו)]. וע"י בסמוך.

ד. הסיח דעתו באמצע הקריאה

השומע את הקריאה ופנה לבו לגמרי לדברים אחרים עד כדי שלא שמע כלל מה שהחזן אמר לא יצא. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש עמי' רפ"א)]. אך אם לא היה מרוכז במה שהחזן קרא אבל שמע הקריאה, כגון שידו אוחות ביחד עם החזן או שהוא זוכר ששמע אך לא שם לבו למה ששמע, יצא. [ע"י במג"א (סי' תרצ"א ס"ק טז). וכן פסק הגר"ח זצ"ל (אגרת הפורים פ"ג הנה כא-כד). וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון י"ב].

ה. מסתפק אם שמע כדיו

המסתפק אם שמע כדיו, בקריאה של הלילה הוי ספק דרבנן ולקולא ואינו צריך לחזור ולקרוא. [ע"י מ"ב (סי' תרנב ס"ק טז) ובפתי"ח (יו"ד סי' קי' ס"ק ב)]. אבל ביום דחויבא מדברי קבלה, ספקו לחומרא. [ע"י מ"ב (שם) ובשעה"צ (סי' תרנב אות כ) וסי' תרצ"א אות מא] דקריאה דיום חמור מלילה, דהוא מדברי קבלה. וע"י עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח.

ו. מסתפק אם שמע כדיו בעיירות המסופקות

הקורא ביום י"ד ביום ט"ו מספק, כגון שנמצא בעיירות המסופקות (בין מחמת ספק במציאות אם מוקפות הן מימי יהושע בן נון, או מחמת פלוגתא), ומסתפק אם שמע המגילה כדיו ביום ט"ו, אי"צ לחזור ולקרוא אף ביום. והמחמיר תבוא עליו ברכה. [כיוון שיש כאן ס"ס, ספק ששמע כדיו, ספק שמה אינו חייב לקרוא כלל. אלא דאין להקל בזה אלא בספק שאיער בקריאה של יום ט"ו, אבל ביום י"ד מחמיר בזה מה"ש שכתב הגר"א בדביעבד בן כרך שקרא בי"ד יצא, משתבר דאין להקל. ואף ביום ט"ו המחמיר תע"ב. וכן שמענו מגדולי הפוסקים. וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

ז. הפסיק באמצע הקריאה, מהיכן ממשיך

אם הפסיק באמצע הקריאה ואח"כ חזר למקום שפסק, אפילו שהה כדי לגמור את כולה, יצא. [שו"ע (סי' תרצ"א סעי' ה)]. ואפילו סח בנתנים. מיהו וגערינן במי שסח בנתנים. [רמ"א (שם)]. וע"י בשעה"צ (אות יח)]. אלא שאם שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה חוזר לראש ללא ברכה, אלא אם כן הסיח דעתו דאז גם מברך. [מ"ב (סי' תקצ"א ס"ק יח) והגר"ש"א זצ"ל (חשוקין חמד מגילה עמי' רל)]. והיינו שהפסיק משום שאינו ראוי, כגון שצריך לנקביו או שהמקום אינו ראוי מחמת צוואה או מי רגלים, אבל אונס אחר כגון חולשת ליטטים אינו חוזר. [מ"ב (סי' סה ס"ק ב)]. ועל כן מי שנאנס ללכת לבית חולים וכדומה ממשיך במקום שהפסיק, אלא שאם הסיח דעתו עליו לברך על המשך קריאתו. [הגר"ש"א זצ"ל (שם)].

ח. לא שמע מילה מהש"ץ, להשלימה מתוך חומש

השומע הקריאה מהש"ץ וחסיר מילה א' או יותר, מותר לו להשלים באותו זמן מתוך מגילה כשרה על מקום השש"ץ נמצא. ואם אין לו מגילה כשרה בדיעבד משלים מתוך חומש בתנאי שלא חסיר רוב הקריאה (ולכת' ישמיע המגילים לאזניו). [מ"ב (סי' תרצ"א ס"ק ו וסי"ק יט)].

ט. השלים קריאת המגילה בעודו שומע מהש"ץ

השומע הקריאה מהש"ץ ובאותו זמן השלים מילות החסרות לו, אם לא השלים גם המשך הקריאה, אפילו כוון לצאת על ידי שמיעתו מהש"ץ, לא יצא ידי חובתו. [נאע"פ ששומע כעונה מהני אף בשעה שהוא מדבר בדמוכח בשעה"צ (סי' קסז) אות מג] לעניין, מ"מ הרי נמצא קורא למפרע ולא יצא כמי"ש השו"ע (סי' תרצ"א סעי' ו) והמ"ב (ס"ק כב). אלא שצ"ע היכן שהשלים מילה א' ושמע גם מילה הבאה מחש"ץ צא"ל חשב למפרע, שהרי דינו כאילו אמר שתייהם ביחד. וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

י. לקרוא מילה במילה עם הש"ץ

הרוצה לקרוא מילה במילה עם הש"ץ מותר לו לעשות כן אף כשקורא מתוך חומש, ויתנה בלבו שאם לא ישמע איהו מילה מהש"ץ יצא יד"ח (של אותה מילה) בקריאה שלו. [הגר"ש"א זצ"ל והגר"מ זצ"ל (אגרת הפורים פ"ג הנה כד). וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

יא. שומע בהברה שונה

השומע את המגילה בהברה השונה ממסורת אבותיו יצא. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ג אות טז)].

יב. שמיעתה דרך טלפון

מי שאין בידו מגילה ואינו יכול לשמוע מאחר מחמת אונס, ובידו לשמוע דרך טלפון, עליו להחמיר לעשות כן. [כ"י יש צ"ד שיצא יד"ח. וכן מבואר בשבט הלוי (ח"ה סי' פד). וע"י באג"מ (ח"ב סי' קח וח"ד כזב), במנח"ש (ח"א סי' ט) ועוד. וע"י בגליון קנ"ח]. ואם כבר שמע דרך הטלפון ואחר כך נזדמנה לו מגילה כשרה חייב לחזור ולקרוא פעם שניה בלא ברכה. [שבט הלוי (שם)].

דין הברכות

א. ברכות לפניה

הקורא את המגילה מברך לפניה ג' ברכות: על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. [שו"ע (סי' תרנב סעי' א)]. וביום י"א שאינו חוזר ומברך שהחיינו. וכן מנהג בני ספרד. [שו"ע (שם)]. וי"א שאף ביום מברך שהחיינו. וכן מנהג בני אשכנז. [רמ"א (שם)]. ויברך כל הברכות בעמידה. [מ"ב (סי' תרצ"א ס"ק א)]. ונכון לכיון בברכת שהחיינו גם על משלוח מנות וסעודת פורים שהם ג"כ מצות ויודיע זה להש"ץ המברך דבעי כונת שומע ומשמיע. [מ"ב (סי' תרנב ס"ק א)].

ב. ברכה לאחריה

כשגומר הקריאה, חוזר וכורכה כולה, ומברך. [שו"ע (סי' תרצ"א סעי' יז)]. ואפ"י אם התחיל הברכה ואמר ברוך אתה כיוון שלא אמר השם פוסק באמצע וכורז ואח"כ מברך. [מ"ב (ס"ק נז)]. ונהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. [שו"ע (סי' תרנב סעי' א)]. ומי"מ אין לברך אחריה אלא בצבור. [רמ"א (שם)]. ונהגו לומר בלילה אשר הניא, אבל אין אומרים אותו ביום. [רמ"א (שם)].

ג. אחרי מברך ואחר קורא

מותר לחלק המצוה שאחד יברך והשני יקרא [רמ"א (שם)], והדין כן בין בברכה ראשונה ובין בברכה אחרונה. [מ"ב (ס"ק ג)]. וע"י משי"כ בשה"צ (אות ג)].

ד. שכה לברך

אם לא בירך לא לפניה ולא לאחריה, יצא [שו"ע (שם)], כי ברכות אין מעכבות. ומי"מ אם נזכר באמצע שלא בירך יברך בין הפרקים. [מ"ב (ס"ק ה)].

שמיעה בעשרה וברוב עם

א. קריאת המגילה בעשרה

מגילה בזמנה צריך לחזר אחר י', ואם א"א קוראים אותה ביחיד. [שו"ע (סי' תרצ"א סעי' יח)].

ב. הפסיד את הקריאה בצבור

אם קרא אותה בצבור ואיזה יחיד לא שמעה, יוכל לקרותה אפילו לכתחלה ביחיד, הואיל וקורין אותה באותה העיר בעשרה. [רמ"א (שם) דחזו"א (סי' קנה ס"ב א)]. ויש חולקים. ועל כן אף באופן זה יש להדר אחר עשרה. [מ"ב (ס"ק סד) בשם יד אפרים].

ג. צירוף נשים לעשרה

נשים הוי ספק אם מצטרפות, ועל כן לכתחלה אין לצרפם. [רמ"א (שם)]. וע"י בחזו"א (סי' קנה ס"ק ב). וכי"ז לענין לצרפם עם אנשים, אבל נשים עם נשים מצטרפות. [שלמות חיים (סי' שע), צי"א (ח"י סי' עג), הגרש"ז"א (שלמי מועד עמי' רעד) והגר"ש"א זצ"ל (הליכות והנהגות עמי' 112)].

ד. צירוף קטנים לעשרה

קטנים אינם מצטרפים לעשרה. [מ"ב (סי' תרצ"א ס"ק טג). ועיי"ש (סי' תרפ"א ס"ב) שלקריאה שלא בזמנה מצטרפים כיוון שהוא רק משום פרוסמי ניסא].

ה. קריאה ברוב עם

יש ללכת לבית הכנסת לשמוע המגילה בצבור גדול משום ברוב עם דדרת מלך. [מ"ב (סי' תרצ"א ס"ק טג)]. והשומע מחדר הסמוך עליו להכנס לבהכ"כ, שאם לאו לא מקיים ברוב עם. [בבאור הלכה (שם ד"ה צירף). וע"י בדבר יהושע (ח"א סי' צו ד"ה בם)]. ומי"מ המתפלל בבית כנסת קבוע אינו צריך ללכת לבית הכנסת אחר משום ברוב עם. [מ"ב (סי' תרפ"א ס"ק ז) וכה"ח (אות יב)].

ו. לקריתיה ללא טעמים

מי שאינו יודע לקרות בטעמים יכול לקרותה בלא טעמים. [מ"ב (סי' תרצ"א ס"ק כה) ובה"ח (סי' תרפ"ט ד"ה חרש)].

חרש שוטה וקטן

א. חרש שמדבר ואינו שומע

חרש המדבר ואינו שומע חייב בקריאת המגילה לכל הדעות. [בבאור הלכה (רס"י תרפ"ט ד"ה חרש)]. ואם שומע על ידי מכשיר שמיעה נחלקו הפוסקים אם יוצא ידי חובתו על ידי שמיעה זו. [ע"י לעיל לענין שמיעה דרך טלפון]. ועל כן אם בידו להוציא את המכשיר ולשמוע ללא עזרתו יעשה כן, ואם לאו יקרא לעצמו ולא ישמע מאחרים.

ב. חרש להוציא רבים ידי חובתם

יש אומרים שחרש שמדבר ואינו שומע אינו מוציא את הבררים ידי חובת קריאת המגילה [שו"ע (סי' תרפ"ט סעי' ג)]. וע"י בב"י ובמ"ב (ס"ק ה) הטעם לה]. ויש אומרים שבדיעבד אם שמע ממנו יצא. [בי"ח (אות ה), מ"א (ס"ק ג) ומ"ב (שם)]. ואם שומע רק בעזרת מכשיר שמיעה הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם שמיעה זו נחשבת שמיעה. [ע"י לעיל לענין שמיעה דרך טלפון]. ועל כן לכתחלה אין לצאת ידי חובה על ידו אלא אם כן אין אחר.

ג. הינוד הקטנים

מחנכים את הקטנים למצות קריאת המגילה, בין לקריאת חיום בין לקריאת הלילה. [שו"ע (רס"י תרפ"ט) ומ"ב (ס"ק טז), וע"י בבנין שלמה (ח"א סי' נח ד"ה אבל). וע"י משי"כ בשמעתא עמיקתא דיני קטן והינוד]. וטוב להביאם לבית הכנסת. [שו"ע (שם סעי' ה)]. וכיוון דגם נשים חייבות, גם בקטנות יש בהן משום מצות חינוך. [מ"ב (שם ס"ק א)].

קטן אינו מוציא גדול ידי חובת קריאת המגילה, אם לא בשעת הדחק שאין שם אנשים בקאים במקרא מגילה יכול להוציאם קטן שהגיע לחינוך. [מ"ב (סי' תרפ"ט סס"ק ו ושעה"צ (שם) וע"י עוד במ"ב (סי' נג ס"ק ל וסי' נה ס"ק ד)].

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא – להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503**